

OBSAH

I. *Piaristé a šlechta.*

1. *Styky s aristokracií.* Dietrichštejnův dvůr, 9. Mikulovská Loreta, 10. »Ochránkyne a matka piaristů«, 10. Divadlo, 10-11. Frebonie z Pernštyna uvádí řád do Čech, 11. Mnoho urozených u strážnických zpovědníků, 11. Císař poznává řád, 11. Martinic uvádí řád do Slaného, Kolovrat do Rychnova, 11-12. Norbert Kolovrat návštěvou u piaristů v Římě, 12. Vstup šlechty do klausury, 12-13. Filiální listiny, 13.

2. *Cinnost mezi šlechtou.* Piaristé u věvodů badenského v Ostrově u Karl. Varů, 14. Zámeční kaplani jako vychovatelé v l. 1712—34. Vyučovací předměty, kvalita učitelů, 16. Vychovatelé na cestách s mladými šlechtici, 16-17.

3. *Šlechta dobrodincem řádu.* Šlechta hájí piaristy proti dvorským pletichám (1642), 17-19. Hr. Vrtba protektorem řádu v Čechách (1720), 20. Šlechta překáží roztržení českomoravských kolejí, 20.

II. *Účast piaristů na obnově katolictví.*

1. *Úšeobecná část.* Stav katolictví při uvedení piaristů, 21. Plány Gundakara z Liechtenštejna s řádem, 22. Počáteční pokyny piaristům, 22. Povaha mor. nekatolictví, 22. Způsob práce řádu mezi nekatolíky, 22-23. Překážky misionářské činnosti řádu: boj o existenci a vojna, 23. Činnost na Strážnicku v roce 1661, 24. Význam kolejí v Hajdě a Bílé Vodě pro katol. reformaci, 25. Poslední zpráva o konversích (1746), 25.

2. *Část zvláštní. a) Mikulov.* Stav žactva při uvedení řádu, 26. Biskup Gramay vybízí piaristy k misionářství, 26-27. První výsledky piaristické výchovy mládeže, 27. Názory sektářů, 27-28. Postup katolictví v r. 1633 a výrok kard. Dietrichštejna o významu katol. mládeže, 28. B. Tělo r. 1633, 29. Pilaň katechisace zanedbané mládeže, 29. Spor mezi stoupenci školské a misijní činnosti, 29-30. Obrácení Drnoholec, 30. Mor a válka překáží další činnosti, 30. P. Ambrož Lailth a mikulovští měšťané, 30-31.

b) *Lipník.* Obrácení Přerova, 31-32. Povaha Valachů, 32. Seznámení s Balt. ze Žerotína, 32. Konverse v Quadragesimě 1640, 32-33. Uklady predikantů, 33. Přisobení konversi valašských předáků na lid, 33-34. Činnost P. Ollaria, 33-34. Posvěcení v Lipníku v r. 1640, 34—35. Odchod P. Ollaria do Strážnice, 35. Paní ze Žerotína chce uvést piaristy do Valaš. Meziříčí, 35. Činnost řádu v l. 1641-42, 35-36. Valašská rebelie a piaristé, 36. Přehled rekatolisace Valašska, 36-37.

c) *Strážnice.* Náboženský stav před příchodem piaristů, 38. Příčina neúspěchu rekatolisace, 38. Způsob misionářství P. Ollaria, 38-39. Německý piarista P. Petr, 39-40. Konverse, 40. P. Ollarius znemožňuje činnost predikantů, 40. Utvrzování studentstva u víře, 40-41. Magnis odvrací piaristy od odchodu ze Strážnice k vůli vojně, 42. Znemožněním vyučování věnují se piaristé misii, 42. Dvojí dobrozdání hr. Magnise o nich, 42-43. Obrácení švédského predikanta, 43. »Protireformační« idyla, 43-44.

d) *Litomyšl.* Katolictví na Litomyšlsku v r. 1640. Piaristé před svým uvedením zanechávají již v Litomyšli českého člena, 45. Vrchnou podporuje rekatolizační činnost piaristů, 45-46. Potíže rektora P. Alexandra ze války, 46. Jeho jazykové požadavky, 46. Konverse po kraji v l. 1649-57, 46-48. Utvrzování konvertitů u víře, 47. Mariánská družina studujících, 48. Poslední zpráva z r. 1712, 48.

III. Barokní kult.

Lorety v Mikulově, Rychnově n./Kn. a Kosmonosích, 50-52. Putování č. šlechty k italské Loretě, 51. Tuskulská Madona v Lipníku, 52. Mariánský kult v Bílé Vodě, 52. Učitelské sdružení »Hierarchica communio«, 52. Růžencové bratrstvo v Mikulově ohniskem ženského katol. hnutí, 52. Obrodná činnost bratrstva v Lipníku, 52. Studentská mariánská družina v Litomyšli, 52. Vánoční jesličky v Moř. Krumlově, 53. Jejich zákaz provinc. kapitulou z roku 1650, 53. Jejich trvání na Slovensku, 53. Dušičkové kaple, 53. Úcta svato-václavská a svatojanská, 53-54. Piaristé a úcta svatojanská v Itálii, 54.

IV. Učci jazykové.

Piaristé respektují lidovou řeč z důvodů náboženských, 55-56. Antagonismus mezi domácími a Italy v kolejiích, 56-57. Třenice Čechů s Němci po vyměnění Itáli: a) Případ Fr. Theofila ve Vidni, 57. b) Revolta kroměřížských Čechů, 57-58. c) Neobsazení místa gen. asistenta Germanie, 58. Boj proti odtržení moravských kolejí od českých k Rakousům. V čele české strany Dobner, 59-60. Poukaz na jazykovou a státoprávní spojitost, 60. Spor o název »provincia Germaniae«, 61. Antagonismus Čechů s Moravany, 61-62. Piaristé na Slovensku vybírání ze slovanských členů a respektují plně práva slovenštiny, 62.

V. Školství.

a) *Úvoj škol a předmětů.* Piaristé doplňovali jesuitské školství, 64. Snahy kard. Dietrichštejna o založení šlechtické akademie v Mikulově, 64-65. Požus hr. Althana o učitelský kurs pro laiky, 65. První pražská reálka, 65. Studium románských jazyků mladých šlechticů v Mikulově, 66. Canisiův katechismus, 66. Vyučování hudbě, 66-67. Humanitní předměty a filosofie s kasuistikou počaly podnětem Gramayovým, 67. Důraz na důkladnou katechisaci, 67. Latina jako dorozumivací řeč prvních piaristů, 68. Metoda Rameova, 68. Četba lat. autorů ve Strážnici, 68. Povinná latinská konversace v Litomyšli, 69. Její souvislost s četbou klasiků, 69. Kursy z latiny, řečtina, 69. Zákaz psaných komentářů, 69. Souvislost latiny s theol. studiem, 69. V matematice první piaristé nad jesuity, 69-70. Zeměpis, 70. Přednášky z filosofie v Praze, 70. P. Petr vydává v Mikulově první pedagogickou příručku (1646), 70-71.

b) *Školské předměty.* Rozdíl mezi rektorem a prefektem, 72. Povinnosti 1. prefekta, 72. 2. profesorů, 72-73. 3. studentů, 73-74. Prázdniny, 74. Školské požadavky a nábož. povaha výchovy, 74. Vokalisté při mikulovské Loretě, 75-76. Impuls k zakládání seminářů, 76. Podporování chudých studentů, 76. Strava urozených a měšťanských studentů v Mikulově, 76-77. Obliba řádu u jinovců, 77. Zařízení škol: prostranné místnosti, inventář tříd, 77.

c) *Stav školství.* Počáteční nesnáze piaristů, 78-79. Statistika žactva v Mikulově (1654-83), ve Slaném (1667-96) a Kroměříži (1696), 79-81.

VI. Stavitelství.

1. Poměr řádu k architektuře.

Požadavek krásných staveb, 82. Italští architektové kolaudují české plány, 82. Usnesení gen. kapituly o provozování stavitelství (1637), 82. Usnesení prov. kapituly z r. 1732, 82-83. Stavby a řádová chudoba, 83. Osoby stavitelů: Altiiprandi, Cerosola, Tencalli, P. Ludvík Baumann s Fr. Urbanem, záhadný litomyšlský Šimon, 83.

2. Jednotlivá místa.

a) *Mikulov*. Poříze s dělníky, plány mikulovských architektů na kolaudaci v Římě, 84. Kard. Dietrichštejn staví část kvadratury a školu, 85. Těžkosti po smrti kardinálově a Gramayově, 86. Italský stavitel pokračuje kol r. 1642 na další části koleje a knihovně, 87. Stavba kostela v l. 1666-72 s dušičkovou kaplí, 88. Rozšíření koleje pro konvikt (1672), jemuž nadstavěna (1688) knihovna, 88. Stavba nových škol (1694), 88-89. Přehled vývoje mikulovských staveb, 89.

b) *Lipník*. Piaristé dostali nekatolické budovy, 90. Konflikt vrchnosti s lipenským rektorem k vůli stavbě, 90-91. Skončení adaptací v r. 1641. Stavba koleje v letech 1660-65, 92. 1673 nové školy, 93. Přestavba kostela (1682) řízená z Říma, 93-94. Záhada autorství kopule, 94-95.

c) *Strážnice*. Přestavba nekatol. sborů a kostela, 96-98. Popis koleje z r. 1638, změny v l. 1733-53, 98.

d) *Mor. Krumlov*. Požadavky provinciálový pro výstavbu koleje a školy, 99. Adaptace kostela a zahrady, 100. Další dohadování v l. 1641-43, 100.

e) *Litomyšl*. Italští architekti z Mikulova prvními navrhovateli, 101. Mikulovský stavitel do Litomyšle k ohledání staveniště, 102. Nejmenovaný proslulý pražský architekt opravuje původní plány, 103. Jeho konflikt s rektorem litomyšlským, P. Alexandrem, 103-104. Osobnost architektova, 104. Zahájení staveb a jejich uvážnutí, 104-105. Opravy po r. 1648, 106. Dostavba kvadratury (1677), 106. Vybudování nových škol (1714-20), 107-8. Stavba nového chrámu (1713-18), 108. Stavby a opravy v l. 1729-44, 108.

f) *Kosmonosy*. Plány a stavba Fr. Cerosoly z Ml. Boleslavi, 109-112. Srážka architekta s hr. Černínem, dočasné přerušení stavby, 112.

g) *Slaně*. Zakladatel hr. Martinic posílá plány ke kolaudaci do Říma, 113. Misto původní oratoře kostel, 113. Pozdější stavby piaristů, 113.

h) *Kroměříž*. Nedostatek zedníků, 114. Postup staveb v l. 1688-94, 115. P. Ludvík zakročuje proti malému počtu tříd, 115-116. Stavba semináře (1693-1705), 116. Divadlo, 116. Opravy kol. roku 1729, 117. Stavba nového kostela, 117-118.

i) *Příbor*. Vyjednávání s městem, příjezd Tengalliho do Příbora, sjednání plánů a započetí stavby (1624), 119. Špatně vykopané základy a útek polířův, 119. Náprava toho a jednání o tesařské práce, 120. Kroměřížský P. Ludvík kontroluje stavbu, 120. Nesnáze v r. 1695: a) stavitelské, b) z úmrtí biskupa Liechtenštejna, 121. Dostavba, 121.

j) *Stará Voda*. Nesnáze z měnění projektu (1692-93), 122. Zdržení staveb úmrtím biskupa Liechtenštejna, 122-123. Dokončení koleje (1700) a konsekrace kostela (1705), 123.

2. Drobné zprávy o stavbách kolejí.

Ostrov (u Karl. Varů), Rychnov n. Kn., Bílá Voda, Bruntál, 123. Plány na Kyjov na přezkoumání u řím. architektů, 124.

VII. Zahradnictví.

Cerosolův plán pro zahradu v Kosmonosích, 125. Péče o založení zahrady v Kroměříži a na Bílé Vodě, 125. Požadavky pro klášterní zahradu v Mor. Krumlově, 125. Krásné zahrady ve Strážnici, Ostrově a Kroměříži, 126. Poříze při zakládání sadu v Lipníku, 126-127. Objednávka květin z Říma a Frascati, 127. Ovocnářství v Kroměříži a ve Slaném, 128.

VIII. Malířství a sochařství.

Působení grafika P. Ad. Marandla u šlechty, 129. Obraz kard. Dietrichštejna od nejmenovaného mikulovského malíře (1632), 129. Týž (?) malíř

mikulovský maluje obraz sv. Jana Kř. (1639), 129. Nákup obrazů z Luky, 130. Hr. Magnis posílá obraz Spasitele generálovi, 130. Obrazy pro Litomyšl z l. 1653-62, 130. Konverse malíře-nekatoлика v Litomyšli, 130. Obraz Ukřižovaného pro Litomyšl od Fr. Trevisaniho (kol. r. 1728), 130. Drentweliůvy fresky v kroměřížské koleji (1692), 130. Skrětův Ukřižovaný ve Slaném a moskevská Madona tamže, 130. Ohromný obraz sv. Rodiny pro rektátář v Kosmonosích (1704), 131. Dva obrazy generálovi: Sv. Jana Nep. (1701) z Mikulova a Glycceriova Madona z Prahy (1714), 131. Nákup obrazů pro Kosmonosy (1727), Slaně (1729 od Carloniho). 13 portrétů vynikajících piaristů pro Strážnici (1733), 131. Rytiny z l. 1643-1715, 131-132. Piarista-sochař v pol. Podolí (1732), 32. Alabastrové sochy ve Slaném (1695), 132.

IX. Divadlo.

Stanovisko gen. kapitul k divadiu v l. 1642 a 1659, 134. Polemika v r. 1640 k vůli divadel. představením, 134-135. Prov. kapituly o divadle v l. 1658 až 1723, 135. Seznam představení z l. 1633-1708, 136. Kroměřížský P. Medard skladatelem hry o sv. Theodoře alex. (1697), 136. Deklamační výstupy, 136. Mikulovští piaristé po prvé zavádí proměny jeviště (1640), 136-137. Výprava her, 137. Divadel. zkoušky (pravidelné), 137. Nadšení kroměřížského obecnstva pro divadlo (1729), 137-138.

X. Hudba.

Biskup Gramay podněcuje řád k pěstování hudby, 139. Italský instruktor hudby, 139. Hudba konkurenčním vyučovacím předmětem proti jesuitům, 140. Italské a německé směry hudební, 140-141. Vítězství polyfonního zpěvu na 2 chorálním (1658), 141. Povinnosti a postavení prvního hudebního instruktora v Mikulově (1632), 141. V l. 1672-93 se stává hudba vyučovacím předmětem, 141-142. Pěstování hudby dle lokálních poměrů (Kroměříž, Ostrov), 142. Seznam piaristů-muzikantů z r. 1712, 142-144. Vynikající piarističtí hudebníci voláni na zámky a do Itálie, 144. Přispívání na kostelní hudbu, 144-145. Šarvátka k vůli figurálce na sv. Václava v Příboře (1694), 145. Soupisy hudebnin, v Prievidzi a ve sv. Juraji slovenské kancionály (1696), 145-146. Inventář hud. nástrojů z Prievidze (1696), 146. Musikálie nepřenositelným majetkem koleji (1664), 146.

XI. Knihovnictví.

Nařízení gen. kapituly z r. 1671 o liter. pozůstalostech, 148. Piaristé úzkostlivě opatrují knihy, 148-149. Biskupská knihovna v Kroměříži střediskem vědeckého snažení piaristů, 149. Předpisy pro ni (1694), 149. Nesnáze klášterních knihoven za války s Pruskem, 149-150. Prov. kapitula z r. 1772 o pře. nášení knih, 150. Opatřování knih: a) nákupem, 151. b) odkazy, 151-152. c) dary, 152. Soupis knihovny ve Slaném (1692), 152, v Ostrově (1691), 153.

XII. Archivnictví.

Předpisy gen. kapituly z r. 1637 pro archivy kolejí, 155. Nařízení z r. 1659, 155. Archivní inventář kroměřížského semináře (1766), 155.

XIII. Historiografie.

První řádové kroniky z r. 1696, 157. Mikulovský P. Partsch zpracovává v Římě (1701-2) materiál gen. archivu a soupis je takto druhou serií kronik, 157. Gen. kapitula z r. 1748 ustanovuje řádového historiografa a stanoví mu program, 157-158. Dobnerova vědecká činnost, 158-159. Životopis Jana Nep. z r. (1709), 159. P. Frant. Trtzič pracuje na životopisech proslulých piaristů, Historicko-poetický Lexikon P. Mariána (1731), počátky Voigtovy, 159.

XIV. Ostatní vědecká činnost.

Řádoví představení vybízeli k literárně-vědecké práci, 161. Radost generála P. Salistriho nad činností vídeňského P. Alfonse (1711), 161. Vynikající rektori, 162. »Imprimatur«, 162-163. Astronomové P. Atanáš Langer v Litomyšli a P. August Sackl v Horně (po r. 1700), 163-165. Matematik P. Job (1709) a jeho literární pozůstalost, 165. Nová metoda vyučování matematice u P. Quirina v Lipniku (1753), 165. Piaristé v boji s talmudisty, 165-166.

SEZNAM VYOBRAZENÍ

1. Mikulov. Pohled na klášter s koleji z r. 1683	85
2. Mikulov. Plán koleje z r. 1683	86
3. Mikulov. Plán koleje z r. 1683	87
4. Mikulov. Nedatovaný plán koleje	88
5. Lipník. Plán kostela luterského s okolím v r. 1635	90
6. Lipník. Plán koleje z r. 1655	91
7. Lipník. Plán koleje z r. 1665	92
8. Lipník. Plán kostela s korekturami (1682)	93
9. Lipník. Plán kostela s korekturami (1682)	94
10. Lipník. Pohled na klášter, kostel a zahradu (1682)	95
11. Strážnice. Nárys kostela s kolejí asi z r. 1683	96
12. Strážnice. Nárys kostela s kolejí asi z r. 1683	97
13. Litomyšl. Pohled na původní kolej s okolím (kol. r. 1680)	102
14. Litomyšl. Nedatovaný plán kostela s kolejí	103
15. Litomyšl. Nedatovaný plán kostela s kolejí	105
16. Litomyšl. Návrh na portál s chronogramem 1680	107
17. Kosmonosy. Návrh na kolej	110
18. Kosmonosy. Návrh na kolej	110
19. Kosmonosy. Alternativa kostela	111
20. Kosmonosy. Alternativa kostela	111
21. Kroměříž. Plán koleje z r. 1687-88	115
22. Pohled na Kroměříž z r. 1688	116
23. Kroměříž. Plán koleje z r. 1687-88	117
24. Kosmonosy. Klášterní zahrada	127
25. Předpisy pro mikulovské školy psané vlastnoručně zakladatelem sv. Josefem Cal. 11. čce. 1633	156